

La definició del museòleg. Un debat pendent

per Llum Torrents, museòloga

Durant aquest any que iniciem tindran lloc, entre altres, les sessions del Congrés de Cultura del Maresme corresponent a patrimoni museístic, que es desenvoluparan a Vilassar de Dalt; desitjariem que servissin per obtenir un estat de la qüestió de la situació a la comarca i per contrastar i conèixer els projectes que es porten a terme. El tema és atractiu i d'actualitat, avui podem parlar d'una nova concepció dels museus: el concepte de patrimoni s'ha extès, el museu ha passat a ser interdisciplinari alhora que aguditza les seves necessitats d'especialització: s'apliquen noves tecnologies, àrees de coneixement, tècniques d'incidència en els diversos públics i augmenta la complexitat de la gestió. Un dels debats candents és el de la professionalització, la definició de la figura del museòleg.

Per una banda el desenvolupament de molts projectes ha plantejat a les Administracions la necessitat urgent de recórrer a arquitectes i decoradors per tal d'ubicar les col·leccions i exposar-les. Per altra, els museus amb organigrames funcionals complexos exigeixen la intervenció d'equips de treball en les àrees administratives, financeres, de personal, etc. Altres tècniques molt especialitzades imposen la intervenció d'uns professionals qualificats si es vol dur a terme alguna actuació: és el cas dels restauradors.

Però la responsabilitat específica en la gestió de les col·leccions ha estat la part menys definida de l'organització d'un museu, palliada amb l'aplicació de tècniques sectorials més o menys complementàries a la museologia.

El nucli del museu és el treball amb l'objecte i la coordinació de les diferents especialitats aplicades a la conservació, estudi i difusió de les col·leccions. L'especialització de les tècniques, que avui és indispensable, suposa el perill de treballar en compartiments estancs de forma que a vegades un especialista ignora el que fa un altre. La qüestió és com coordinar el professional que idea l'espai, el qui selecciona el que haurà d'anar-hi ubicat, l'especialista que coneix les necessitats de conservació de les peces, el qui domina les tècniques per fer una presentació de les col·leccions atractiva, o didàctica, etc... Els objectius de cada sector professional que contribueix al funcionament del museu són específics i diferents i s'han d'anar equilibrant, la responsable darrera serà l'Administració que és la que ha de respondre davant els seus administrats de les condicions del patrimoni cultural comú.

Qui ha d'assumir el treball de coordinació i d'aplicació de les diverses tècniques per a la consecució dels fins propis del museu és el museòleg, professional que, avui per avui,

no és prou conegut ni reconegut, una figura de la qual no s'han definit clarament els drets i deures que ha d'assolir.

Si el museòleg és el responsable d'un museu, ha de tenir un perfil professional i una experiència molt determinats, se li ha d'exigir que faci la seva feina, que la faci bé i que estigui capacitat per a desenvolupar el càrrec, en principi avalat per una titulació, requisits com els d'un metge, un arquitecte o un advocat per a dur a terme la seva professió, doncs la responsabilitat és la mateixa: el museòleg té a les seves mans patrimoni cultural, en alguns casos únic, i gestiona diners públics; per tot això se li han de demanar unes garanties acadèmiques i una resposta professional.

El museòleg com a professional ha de gaudir també d'uns drets, les seves consideracions, contrastades i sempre dins els límits de les seves competències, han de tenir un mínim de pes, ha de possibilitar que la comunitat delegui en ell, amb confiança, el treball pel qual és remunerat. Aquests són uns plantejaments molt lluny de ser assumits plenament. Quan l'Administració sigui conscient que el diner que inverteix en un projecte museològic és un diner del qual la població li demanarà comptes, però que alhora aquesta Administració pot fer responsables als tècnics de la gestió del Museu i controlar els resultats de la inversió, llavors es començarà a demanar a aquest tècnics que siguin professionals; davant de la població l'Administració ha de poder dir que el professional que dirigeix el museu és l'adient per a exercir aquesta funció a l'igual que una operació la fa un cirurgià a una escola hi dona classes un mestre, la relació que s'ha d'establir entre el responsable tècnic del museu i el museu mateix és una relació professional, basada en criteris d'eficàcia, racionalització i economia, que permetrà exigir un rendiment i descentralitzar la gestió dels equipaments culturals. Això a la llarga haurà de passar per a la creació d'una titulació específica; evidentment un museu el pot dirigir i el dirigeix gent diversa procedent de diferents àrees del coneixement, però és gent que s'ha reciclat i ha tingut una formació específica i més o menys unitària; malgrat el fons de cada museu sigui diferent i els seus responsables l'hagin de conèixer a fons, aquests no tenen perquè ser especialistes en el tema, doncs aquesta és la responsabilitat dels documentalistes, els historiadors, els col·laboradors, etc...

El museòleg és qui ha de marcar el punt de partida del treball museístic. La perspectiva des de la qual es contempla l'objecte dins la nova museologia el valora com a signe de la relació entre el món i els éssers humans dins un marc espacial i temporal; l'objecte, doncs, com a signe d'un pro-

cés de relació subjecte/objecte, signe de la transformació de la realitat.

El barem d'avaluació d'una bona gestió és l'optimització de les col·leccions, la conservació correcta, l'estudi aprofundit i amb rigor científic i la seva difusió als ciutadans, per altra banda és necessari tenir en compte la incidència del museu sobre la comunitat; com participa en el museu la població que l'envolta, quin aprofitament hi obté, quina és la imatge que el museu projecta de la comunitat que l'acull o bé en quina mesura el museu atrau sectors socials diferents del seu entorn.

Existeixen tècniques específiques d'avaluació de resultats que haurà d'aplicar cada museu, com també es fa imprescindible un control per part de l'Administració, per part de la comunitat científico-acadèmica, la informació que el propi museu proporciona al públic, la contrastació entre les gestions de diferents museus, etc...

L'Administració Pública comença a ser conscient del paper que pot jugar el museu i les seves possibilitats d'incidència a la societat, la qual cosa no vol dir que hi hagi ingerència en la gestió tècnica, sobretot si es respecten les competències de cada part: l'Administració assumint la direcció política segons els interessos generals dels qui representa i exercint el control de les actuacions que hagi planificat, i els professionals museòlegs duent a terme els plans d'actuació que se'ls hi encomanen, aportant els criteris tècnics necessaris per a l'assessorament de l'altra part i actuant segons els criteris ètics que exigeix la seva professió (una bona eina és el codi deontològic acordat per l'ICOM, l'organisme internacional dels museus). Però sens dubte la manca de reconeixement professional dels museòlegs fa que el museu sigui vulnerable, si es dona el cas d'un interès específic de caire polític, com també provoca que la projecció del museu estigui sovint determinada pel «color» polític de l'Administració de qui depèn i que la relació entre museu i Administració, que potser és de total independència pel que respecta a criteris científics

i tècnics, es vegi des de fora com una interferència política; el bon funcionament d'un museu és el que demostra la responsabilitat i objectivitat dels seus responsables, tant tècnics com polítics. És per aquest motiu que el reconeixement social de la professió de museòleg farà que la gestió assoleixi credibilitat i neutralitat, sigui menys manipulable alhora que la comunitat pugui exigir un rendiment en el treball.

El responsable d'un museu no ha de ser un ésser intocable que actua segons criteris per ningú coneguts però sens dubte en poder de la veritat, ni tampoc ha de ser el tècnic sense una excessiva qualificació però que serveix per fer una mica de tot, palliant molts problemes de manca de mínims al funcionament d'un museu, encara que aquest funcionament no superi la mediocritat. Si un museu no funciona correctament, el diner que s'hi inverteix, malgrat sigui poc, serà diner perdut, que no revertirà en la societat; per contra, si amb una inversió determinada s'aconsegueix el millor servei possible, la societat en surt beneficiada; no té cap mèrit que un museòleg clavi un clau o agafi una escombra, tots ho hem fet, principalment si parlem de museus petits, però l'Administració perd diners si s'ha de plantejar un sou de conservador, de director, de tècnic a canvi d'això; els principis d'eficàcia i economia demanen que cada membre de l'equip d'un museu realitzi, de la millor manera possible i amb la màxima dedicació, les funcions per a les quals s'ha preparat i compromés; a més, malgrat els museus locals comptem amb pocs recursos, no oblidem la gran riquesa que és el voluntariat, gràcies al qual s'han fet realitat molts dels projectes del nostre país, i que hi col·labora tant amb la dedicació de l'especialista com amb l'estimació de l'afecionat, i d'això els museus en tenim una llarga experiència.

Potser és el moment de replantejar línies d'actuació, de contrastar experiències i d'aprendre els uns dels altres, un debat prou interessant i una de les moltes expectatives que ha obert el Congrés de Cultura del Maresme que es celebra enguany.

ORGANIGRAMA FUNCIONAL D'UN MUSEU

ÒRGAN TUTELAR

Direcció

1. Gestió de les col·leccions	7. Difusió
2. Moviment d'objectes	—activitats complementàries
3. Intervenció sobre els béns-restauracions	—servei didàctic
4. Conservació de les col·leccions i béns	—relacions públiques, institucionals i premsa
5. Investigació i documentació	—aplicació de tecnologia (audiovisuals, etc.)
—interna	
—programes de treball	8. Publicacions
—serveis a l'exterior	
6. Exposició	9. Gestió Administrativa i Financera
—tallers tècnics auxiliars	
—exposicions temporals	10. Manteniment
—exposició permanent	